

UDK 37(497.4)"1918"(091)
1.04 Strokovni članek
Prejeto: 31. 8. 2017

Tatjana Hojan*

Pedagoška revija Popotnik pred stotimi leti

The pedagogical journal Popotnik a hundred years ago

Izvleček

V članku je opisana vsebina naše osrednje pedagoške revije pred stoletjem. Izšel je v prelomni dobi, ko se je zamenjal urednik in ko je še tri četrt leta trajala prva svetovna vojna in je nastala nova država Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Abstract

The article describes the content of the main Slovenian pedagogical journal a hundred years ago. It was published during a turning point in history when a new editor took over and World War One lasted for another nine months and then a new state of Serbs, Croats and Slovenians was created.

Ključne besede: Popotnik, pedagoška revija, šolstvo, pouk

Key words: *Popotnik*, pedagogical journal, school, lessons

Leta 1918 je *Popotnik*, pedagoški in znanstven list, dopolnil 39 let. Do leta 1908 je izhajal v Celju in Mariboru, nato pa v Ljubljani. Od leta 1916 sta ga urejala Mihael Nerat, šolski ravnatelj v pokoju, in Pavle Flere, nadučitelj v Letušu. Izdajala ga je Zaveza jugoslovanskega učiteljstva, tiskala pa Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Revija je imela pet rubrik: Razprave, Iz šolskega dela, Narodno blago, Šolstvo, ki je imelo podpoglavja: Ocene, Knjižne novosti in Časopisni vpogled, Razgled, ki je imel Kulturo in Šolstvo ter To in ono.

Mihael Nerat je bil soustanovitelj *Popotnika*, od leta 1883 do 1891 tudi njegov založnik, med letoma 1887 in 1897 je urejal in izdajal *Popotnikov* koledar za slovenske učitelje. S tem letnikom se je poslovil in v uvodu zapisal: »Z završenim XXXIX. letnikom zaključujem svoje uredniško delovanje. Bil sem s podjetjem kar od spočetka v tesni zvezi in mu kot urednik posvečal nad polovico svojega življenja skromne svoje sile. Starost pa mi je zagrabila daljno delovanje na tem potu. Izročam torej uredništvo naše pedagoške revije mlajšim, čilim in spretnjšim ro-

* Tatjana Hojan, prof. slo. jezika, bibliotekarska svetovalka SŠM v p., Ljubljana, e-pošta: tatjana.hojan@gmail.com

kam, poslavljajoč se od predragega mi »Popotnika« z gorečo željo, da se list pod novim vodstvom naprej razvija v prid šolstva mlade Jugoslavije in čast učiteljstva slovenskega.«

Učiteljski tovariš je ob koncu leta 1918 temu Neratovemu sporočilu dodal: »Kar je tovariš Nerat storil dobrega za Popotnika – in tega je obilo – to je storjeno v korist našega šolstva. Bil je naš duševni vodnik in temu plemenitemu poslu je žrtvoval vse svoje sile. Učiteljstvo mu ohrani hvaležen spomin z iskreno željo, naj se tov. Nerat še mnogo zdravih let veseli napredka in razvoja našega Popotnika! Ta prehaja sedaj v roke tov. P. Flereta, ki je bil že doslej listu glavna opora. Prepričani smo, da je dobil Nerat sposobnega namestnika, ki je v pedagoških vprašanjih vsestransko poučen. Zato stavljamo vanj vse nade, uverjeni, da bo vse naše vrste krepko vodil v duhu moderne znanosti ter po zahtevah našega časa! Tov. Flere je mlad, inteligenten in deloljuben pedagog, poln energije in iniciative. Delegacija Zaveze mu je izročila uredništvo Popotnika v trdni veri, da je pogodila pravega moža. Mi želimo svojemu časnikarskemu tovarišu najlepših uspehov in od strani javnosti – pravične in objektivne sodbe, kakršne mi, žal, mnogokrat pogrešamo!«¹

Razprave

Pavel Flere je bil zelo delaven učitelj in mladinski pisatelj, kasneje tudi avtor šolskih učbenikov in urednik šolske zakonodaje. Tega leta je že v rubriki Razprave objavil kar šest prispevkov, enega je podpisal s svojim imenom, tri pa s psevdonomom Frančev in dva s F. Kranjc. V članku Vladni zakonski načrt o izpremembi učiteljske izobrazbe piše o tem načrtu in pojasnilih k njemu ter podaja opombe in predloge. Ne strinja se s tem, da se reformirajo le učiteljišča, ampak bi morala reforma zajeti vse šolstvo. Opombo ima že k prvemu členu, ki je določal »namen in smoter učiteljišč«, kjer je zapisano, da mora dati učitelj vso svojo osebnost »v službo vzgojnih in učnih nalog, odločenih ljudski šoli«. Meni, da je naloga učitelja obsežnejša, on mora biti tudi narodni vzgojitelj ter obvladati znanstvene, umetniške, gospodarske, tehnične, politične in pravne panoge.

Tudi k razširjanju učiteljišč na pet letnikov ima pripombe. Meni, da je tudi to premalo, da bi jih morali imeti najmanj šest, kot jih že imajo ponekod v tujini. Pri razdelitvi učnih predmetov meni, da bi morali večjo skrb posvetiti »vzgojeslovju in ukoslovju« ter točno poudariti, kaj vse spada pod ta dva predmeta – namreč psihologija, zlasti mladinska, logika, etika, estetika in zgodovina pedagogike. Specialna metodika pa naj bo samostojen, najvažnejši predmet na učiteljišču. Za vadnice meni, da so potrebne reforme, saj bi morale biti del učiteljišč, ne le njihov privesek. Zrelostni izpit bi ukinil in naj bi veljal za gojence, ki so se nanj zasebno pripravljali, drugi pa naj dobijo zrelostno spričevalo, ki je

¹ Književnost in umetnost. Popotnik. Učiteljski tovariš 1918, (27. 12.), št. 29, str. 7.

izkaz večletnega delovanja učiteljev z učenci. Tudi »učnospособljenostni« izpit je zanj formalnost, potrdilo zanj naj dajo učitelju šolske vodje in šolski nadzorniki, ki so več let opazovali učiteljevo delo. Take izpite za učitelje meščanskih šol bi tudi pogrešal, saj spada izobrazba za te učitelje na vseučilišča. Tedaj sicer vseučilišča še niso imela posebnih stolic za vzgojeslovje, kar pa ni rečeno, da jih nikdar ne bodo imela, in učiteljstvo si mora za to prizadevati. Pri nadaljnji učiteljski izobrazbi načrt predvideva več manjših učiteljskih knjižnic in manj učiteljskih konferenc. Flere se s tem ne strinja, meni, da bi potrebovali knjižnice, ki bi bile povezane s centralno, po zgledu vseučiliške urejene knjižnice, konference pa bi morale biti čim bolj pogoste, potrebna bi bila tudi državna učiteljska konferenca, ki bi jo nadzorovala »naučna uprava«. Članek je končal z zahtevo, da vsi zainteresirani načrt predelajo ali pa naj se načrt sploh odloži.

Drugi njegov članek je zelo obsežen, njegov naslov je Oblastvena ureditev socialnega skrbstva. V uvodu je napisal, da so ideje o otroškem varstvu pri nas začele prodirati v začetku 20. stoletja, podlago pa jim je dal Prvi avstrijski shod za otroško varstvo leta 1907. O shodu in varstveni tematiki so pri nas pisali, avtor je omenil Frana Milčinskega, Henrika Schreinerja in Viktorja Bežka. Svoje poročilo je nato prikazal v treh poglavjih Pregled akcije do ustanovitve ministrstva za socialno skrbstvo, Delokrog ministrstva za socialno skrbstvo in Najnovejši zakoni o skrbstveni vzgoji. Leta 1908 je bila v Avstriji ustanovljena centrala za otroško varstvo in mladinsko skrbstvo, ki naj bi organizirala skrbstvo za zanemarijene otroke. Praktično izvedbo tega pa je prepuščala deželnim in okrajnim organizacijam. Med prvo svetovno vojno je šlo predvsem za vojne sirote, vendar se je pokazalo, da mora vse to voditi državni mladinski urad. Cesar je leta 1917 izdal odlok, da se ustanovi ministrstvo za socialno skrbstvo, kar je bilo izvedeno 7. oktobra 1917, delati pa je pričelo 1. januarja 1918. Od notranjega ministrstva je prevzelo državni mladinski urad, ki je imel štiri oddelke: Legislativne in splošne zadeve otroškega varstva in mladinskega skrbstva, Administrativne in organizatorične zadeve otroškega varstva in mladinskega skrbstva, Zadeve skrbstva za šoli odraslo mladino v splošnem in za obrtniško mladino posebej, Vojnopomožni urad.

V sklopu ministrstva je bil ustanovljen še mladinski svet, v katerem so bili neuradni strokovnjaki na področju mladinskega skrbstva. Od Slovencev so v njem sodelovali Fran Milčinski, Mihael Opeka in Lojzka Štebi. Za tem je naštel najnovejše zakone o mladinskem skrbstvu: Zakon o otroškem delu, Zakonski načrt o skrbstveni vzgoji, Zakonski načrt o mladinskem kazenskem pravu in Zakonski načrt o skrbi za potrebno mladino. Nazadnje pa je zakon določal, da morajo tudi starši, vzgojitelji in delodajalci otrok in mladostnikov podpirati mladinske urade in vse oblasti pri njihovem delovanju v mladinskem skrbstvu. Razpravo je Flere končal z mislijo, da se z mladinskim skrbstvom odpira novo področje dela za učiteljstvo in je to poročilo pripravil zato, da ga seznani s temi prihodnjimi nalogami.

Flere je prevedel iz revije Zeitschrift für Kinderschutz und Jugendfürsorge članek češkega zdravnika T. Altschula Učiteljstvo kot sotrudniki pri mladinski in narodni dobrotornosti, ki je bil nekoliko sličen prejšnji razpravi. Že s prvim stavkom je napovedal bistvo članka: »Kakor na poprišču šolske higijene, je tudi

na širšem torišču splošne mladinske oskrbi sodelovanje zdravnika in učiteljstva prvi predpogoj za praktični uspeh.« Zdravje otroka se pričinja že z rojstvom, zato bi morali učitelji že takrat sodelovati s starši in jim svetovati ter pomagati delavkam v tovarnah, da lahko doje svoje otroke. Tudi v šolski dobi bi moral zdravnik vsak dan skrbeti za zdravje otrok s sodelovanjem učiteljstva. To imajo urejeno v Ameriki, do čim v Evropi imamo le šolske zdravnike pa še to ne povsod. Učitelji bi se morali že na učiteljišču bolj seznaniti z zdravstvom, zato bi bila potrebna reforma, dokler pa tega ni, mora učitelj sodelovati pri deželnih komisijah za mladinsko skrbstvo in otroško varstvo. V razredu je učiteljeva dolžnost spoznati znake bolezni pri učencih in pravočasno opaziti psihične spremembe. Opozarjati mora na škodljivost alkoholizma in kajenja pri učnih predmetih. Tudi po končani šoli se je treba ukvarjati z otroki, zato morajo biti obvezne nadaljevalne šole, na katerih mora sodelovati učitelj. Mladino naj seznani z izbiranjem poklica, seksualnim vprašanjem, mladinskimi zvezami in športom. Avtor na koncu izraža zaupanje v učiteljstvo, da se bo s temi nalogami rado spopadlo.

Pod psevdonimom F. Kranjc je Flere napisal prispevek O umetniški vzgoji. Na začetku omenja, da sta o njej pri nas že pisala Dragotin Humek in Josip Schmoranz, nato pa navaja dela Henrika Scharrelmanna, Johanna Richterja in Johna Ruskina. Meni, da do sedaj vzgoja niti v življenju niti v šoli ni pripomogla, da bi s pridom uživali umetnine. To je zdaj naloga umetniške vzgoje v splošni vzgoji. Glavno vlogo ima tu predmet risanje, ki se je v šoli prerodil iz »rokodelske puščobe v umetniško stroko«. Pouk v risanju pa podpira tudi psihologija s psihološko analizo risarskega akta. Uveljavila pa se je tudi nova zahteva: umetnost bodi učni in vzgojni princip, umetnosti naj služijo tudi telovadba, petje, spise in čitanje. Cilj umetniške vzgoje pa je pripraviti človeka do pravilnega poznavanja in uživanja umetnosti, učiteljeva vloga pa je pri njej zelo zahtevna.

O duševno prizadetih učencih je pisal Ivan Klemenčič, učitelj s Ptujске Gore, naslov članka je bil Zaostali učenci ljudske šole. Navajal je različne oblike teh bolezni in kako vplivajo na pouk. Kot prvo je navedel razdražljivo slaboumnost, otroci, ki jo imajo, so nestanovitni, razburljivi in raztreseni, če pa učitelj pravilno postopa z njimi, vsaj za silo zdelujejo. Veliko slabše je s topoumnimi otroci, ki niso nikdar sposobni za samostojno življenje. Težave imajo tudi bojazljivi in sramežljivi učenci, ki pisne naloge izdelujejo brezhbno, pri ustnem izpraševanju pa odpovedo. Učitelj mora z njimi ravnati zelo obzirno, da si pridobi njihovo zaupanje. Najslabše pa je otrokom, ki sploh niso sposobni za šolo in jih morajo vzgajati v posebnih šolah. Učitelj mora posvetiti posameznim otrokom posebno skrb in jih poučevati njihovim zmožnostim primerno. Naj določi boljše učence, da pomagajo slabšim, ali pa naj nekatere pridrži po pouku in z njimi ponavlja učno snov. Avtor članek konča z upanjem, da bodo tudi nekoliko duševno prizadeti otroci uspešno končali osnovno šolo, če se jim bo učitelj posvečal že od prvega razreda dalje.

Marija Kmet, učiteljica na dekliški šoli Družbe sv. Cirila in Metoda pri Sv. Jakobu v Trstu, kasnejša pisateljica, je nanizala nekaj cvetk iz pouka pod naslovom Naše rožice ... V prvi je zapisala, da so »formulirani stavki« otroku in učitelju v

sramoto, ker ne omogočajo, da stvari povedo po svoje in jo še dopolnijo, namesto pa zdrdrajo formulirane stavke. V drugi pove, da sta otrok in učenec dve različici: otrok je živ, govori svoje besede, je odkritosrčen, učenec pa je lesen, ponavlja učiteljeve besede in je olikan. Otrok ima dušo, učenec pa razum. V tretjem piše, da je za neuspeh v šoli krivo, da je preveč učencev v enem razredu. Učitelj se jim ne more posvetiti, saj bi jih zato moralo biti največ dvajset v razredu. V četrtem piše o šolski disciplini, kjer otroci ne smejo glasno govoriti pred poukom, kriv pa je učitelj, ker nima discipline. V petem ob stavku Ubogi otroci pove, da v šoli pač ni otrok. V šestem poziva pedagoge iz 14., 15. in 16. stoletja, naj pridejo in nas pohvalijo, ker smo še vedno z njimi.

Dr. Ivan Lah je poučeval na dekliškem liceju v Ljubljani. V tem letniku Popotnika je nadaljeval svojo študijo Pater Hipolit in njegov »Orbis pictus«, ki jo je v Popotniku objavljajl od letnika 1915 dalje. O. Hipolit je prevedel delo Jana Amosa Komenskega iz leta 1688 in dr. Lah je zapisal, da je to delo »kulturni dokument svoje dobe, v njem leži kos naše kulturne zgodovine, ker nam kaže poskus, kako bi se dala ustvariti za slovensko šolo učna knjiga, ki je slovela po vsej Evropi«.

Jan Baukart, učitelj na meščanski šoli v Ljutomeru, je pisal o knjigi Henryja Barbussa Ogenj. Naslov članku je dal Knjiga o vojni in posebej citiral najpomembnejši stavek v njej: »Bil bi zločin, opozarjati na lepe strani vojne, četudi bi jih imela.« Knjiga je bila predvsem obtožba vojne, v kateri sodelujejo ljudje, ki ne čutijo sovraštva do nasprotnikov, proti katerim se morajo boriti, ampak si žele le miru. Avtor članka ob koncu zapiše: »Da ne gre vlečiti vojne v šolo in ji prepuščati prevladajočega stališča v pouku in vzgoji, ampak moramo stremeti za tem, da biva v otroškem življenju – in tudi učiteljevem – vsaj en kraj, kjer se govori izključno o lepših, človeka vrednejših stvareh. In to mora biti šola.«

V rubriki Razprave sta dva članka o šolstvu v tujini. Prvega je napisal Pavel Flere, in sicer o bolgarskem šolstvu, posnel ga je po knjigi dr. V. Nikolčova, ki je izšla leta 1910. Bolgari imajo med osnovno in srednjo šolo »progimnazijo«, ki je sorodna naši meščanski šoli. Ta je triletna, poleg tega pa so dodani v večjih mestih »progimnaziji« še eden do trije gimnazijski razredi, ki so nepopolne gimnazije. Navaja učne predmete. Gimnazijam je podlaga triletna »progimnazija,« od četrtega leta dalje pa se dele v klasično in realno gimnazijo. Učitelji osnovnih šol prihajajo iz pedagoških šol, ki so po »progimnaziji« petletne, v prvih dveh letnikih imajo skupen učni načrt kot gimnazije, v zadnjih dveh letnikih pa poučevanje v specialno pedagoških strokah. Za izobrazbo učiteljev na progimnazijah pa so trije pedagoški visokošolski tečaji, in sicer: historično-filološki, fizikalčno-matematični in tečaj za moderne jezike. Na koncu Flere poudarja, da je bil začetek sistematičnega šolskega razvoja v Bolgariji šele leta 1880, za kar ima zasluge vlada z denarnimi sredstvi.

O upravni organizaciji angleškega ljudskega šolstva je pisal Fran Erjavec, ki je takrat učil v Mislečah. Kasneje je napisal številne razprave in knjige in služboval na ministrstvu za prosveto. V članku je zapisal, da je angleška ljudska šola samostojno upravno vprašanje, da se je razvijala ločeno od drugih in ne kakor na kontinentu, kjer je najnižja stopnja enotne šolske organizacije. Rodila se je

neodvisno od vmešavanja državnih oblasti, na pobudo zasebnih organizacij in lokalnih oblasti. Za elementarni pouk sta skrbeli dve veliki šolski društvi, ki ju je parlament podpiral šele od leta 1833 dalje. Šele leta 1860 je izšel državni zakon o ljudskih šolah in je bilo vzpostavljeno državno nadzorstvo. Ker pa je bilo še vedno največ zasebnih šol, je zakon iz leta 1876 določal, da se morajo ustanoviti po vseh okrajih šolski komiteji, ki nadzorujejo šolski obisk. Avtor na koncu članka meni, da je v Angliji potrebna šolska reforma, tako da bo uprava ljudske šole organizirana na strogo demokratičnem temelju. Kajti ta šola mora vzgajati za življenje.

Pavel Flere je napisal obsežna članka o dveh nemških pedagogih. Prvega je napisal o nemškem filozofu in pedagogu Paulu Natorpu (1854–1924), drugega o Oskarju Seinigu, rektorju v Charlottenburgu. V članku P. Natorpova socialna pedagogika je razčlenil njegovo knjigo Socialna pedagogika, ki je leta 1909 izšla v tretji, pomnoženi izdaji. V njej piše predvsem o problemu »medsebojne zveze med vzgojo in občestvom«. Osnovna šola bi morala učencem omogočiti osvajanje kulturnih vrednot skupnosti na osnovi dela in ustvarjalnega izražanja osebnih vrednot. Človek se postopoma izobražuje za skupnost na treh stopnjah. Prva je domača vzgoja, kjer otrok še ni samostojen, druga je šolska vzgoja, kjer pa velja prva zapoved: Bodi samostojen! V šoli naj se učenec že pripravlja za življenje, šola pa mu mora k temu pomagati. Tretja stopnja pa je: »prosta samovzgoja«. Razpravo konča s poglavjema Avtoriteta in njeni pripomočki, kjer predvsem odklanja telesno kazen, in Nравstveni pouk, kjer je nauk o vednostih prvi.

Drugi članek ima naslov: O. Seinig in njegov »drugi« vzrok. Seiniga je predstavil kot zastopnika delovne šole, izrazitega praktika, tokrat pa bo govor o njegovi teoretični knjigi. Ta kaže nova pota v psihologiji in logiki. Navaja, da sta vedno dva svetova, med seboj različna. Pri vprašanju zakaj smo nekaj storili, vedno najdemo drugi vzrok. Ta drugi vzrok je pogosto le krinka in: »Če objavi kak narod z najvišjega mesta kedaj 'drugi vzrok' za svoja dejanja, je potrebno, da ima ta objava vrsto laži za privesek. Naj pa ponavlja svojo objavo tudi stokrat, ostane vedno le »drugi« vzrok in še ne postane resnica!«

Iz šolskega dela

Rubriko Iz šolskega dela so uvedli leta 1915. Povezovala naj bi teorijo in prakso z vsakdanjim šolskim delom in pospeševala aktualna šolskoreformna prizadevanja. V letniku 1918 obsega devet člankov. Marija Kmet je napisala dva. V prvem daje nekaj navodil za pravopis tako, da primerja stare, sicer slovnično pravilne z lepšimi in pravilnejšimi, takimi kot jih govori narod. V drugem članku piše o spisju, ki je po njenem »psihološko in vzgojno v šoli najvažnejši predmet«. V njih se pokaže otrok kot otrok, ne kot učenec, kar sta dve različni osebi. Učencem je treba dati za spis opazovanje majhnih, neznatnih stvari ali dogodkov, ne pa nekaterih oguljenih naslovov. Konča z besedami: »Spisje je kakor vrt poln dišečega cvetja in belih metuljev in učenec je ondi vsaj za 40 minut spet otrok!«

O spisju in poslovnih sestavkih je pisal tudi Ivan Šega. Takrat je poučeval v Radovljici, bil dejaven v učiteljskih društvih in avtor številnih člankov v pedagoškem in drugem časopisju.

V članku Spisje v ljudski šoli je navedel tri spise učenca 5. razreda kot odgovor onim, ki so mnenja, da v višjih razredih ljudske šole ni mogoče doseči dobrih ali celo izvrstnih uspehov v prostem spisju.

V prispevku Poslovni sestavki na naših ljudskih šolah je poudaril pomen teh sestavkov, kar se je izkazalo predvsem v sedanji svetovni vojni. Izkazalo se je namreč, »da živimo v dobi, kjer igra ravno pismo in dopisnica glavno vlogo, in da je ravno pismo trdna vez, ki veže ozadje z našo fronto«. Žal pa se ta predmet v šolah premalo poučuje, tako da nekateri ne znajo sestavljati pisem. Navedel je, kaj predpisujejo učni načrti za vse razrede osemrazrednih šol o poslovnih sestavkih in ugotovil, da je tega predmeta premalo. Dodal je, da je najmanj, kar zahtevamo od učenca, ki konča ljudsko šolo, da zna izpolniti vse potrebne poštne in železniške tiskovine in napisati pismo, ki bo imelo »glavo in rep«. Na koncu je še napisal, da moramo pomisliti na to, da »živimo v dobi prometa«.

Regina Gobec, ki je takrat učila v Sv. Lovrencu nad Mariborom, je opisala, kako je pri nazornem pouku učencem prvega razreda pri zvončku razložila »skrivnost oprasenja in oplodbe« in v opombi k članku zapisala, da se otroci znajo poglobiti in se ne zadovoljijo samo s površno zunanostjo.

Rudolf Rakuša je to leto poučeval v Sv. Lenartu nad Laškim, kasneje je bil strokovnjak v trgovskih vedah, stenograf in esperantist. Napisal je članek Čaranje na ledu (Poizkus vzgojne – učne slike). V njem je poudaril, da je njegov pomen zajet v stavku: »Česar ne razumemo, ali si ne znamo razložiti, še nikakor ni čaranje, temveč je naraven pojav.« Učencem je to prikazal tako, da jih je spraševal, če verjamejo v čarovnijo, nato pa jih je peljal na zamrznjeno mlako pred šolo, z nožem predril led na mestih, kjer so bili beli kolobarji. Prikazal se je ogenj, ki ga je sprva označil kot čarovnijo, nato pa jih je peljal v razred, kjer jim je razložil močvirni plin in njegove lastnosti.

Valentin Pulko je poučeval v Gorici pri Mozirju. V tem letniku je nadaljeval svojo razpravo Matematično zemljepisje, ki jo je v Popotniku objavljajal od leta 1915 dalje. Najvažnejše pri tem pouku mu je bilo neposredno opazovanje učencev. Opazovati so morali vzhajanje in zahajanje sonca v svojem kraju, prav tako tudi luno in njene mene ter si to zapisovati. V članku je sledil snovi iz učnega načrta iz matematičnega zemljepisa in v letniku 1918 snov končal s tematiko: zvezde, ozvezdja in koledar.

Franc Habernal, učitelj iz Krčevine pri Mariboru, je v tej rubriki prispeval dva članka. Prvi je obravnaval kmetijstvo na ljudski šoli. Menil je, da je tega pouka premalo in da mu mora učitelj posvetiti več časa. Njegov vodnik pri pouku na srednji stopnji je list Gospodarski vestnik, iz katerega črpa snov za pouk, ki mora temeljiti na resničnih aktualnih razmerah.

Drugi članek ima naslov Mapa katastrske občine. S to mapo se je podal z učenci na teren. S seboj so imeli iglo magnetnico, merilni trak, košček papirja in svinčnik. Na meji občine so položili mapo po igli magnetnici na tla in opazovali

barve. Nato so iskali polja, travnike in vse drugo, kar je bilo na mapi, in to, kar je na mapi iskali v naravi. Izračunali so tudi dolžine in širine parcel ter plodove na njih.

Narodno blago

V tretji rubriki Narodno blago je sodeloval le en avtor, in sicer Fran Kocbek, nadučitelj na šoli v Gornjem Gradu. V prispevku Slovenski pregovori, prilike in reki jih je v štirih nadaljevanjih podal po abecedi, po prvi črki od A do Ž. Na koncu je objavil še nekaj vremenskih pregovorov.

Slovstvo

A) Ocene knjig

V četrti rubriki Slovstvo so pod A ocene knjig. Dve je pripravil dr. Simon Dollar, profesor na gimnaziji v Kranju. Zelo lepo je ocenil knjigo Vzori in boji, ki jo je po prijateljevih pismih spisal Jože Debevec. Knjigo, v kateri dijak Ivan piše med šolanjem na gimnaziji pisma očetu in prijatelju, vsem zelo priporoča. Ocenil je tudi drugo knjigo, in sicer Vzgojeslovna načela dr. Franca Ušeničnika. Namenjena je bila predvsem bogoslovcem in ocenjevalec je menil, da temu namenu povsem ustreza, a v njej najde marsikaj koristnega tudi vsak drug vzgojitelj.

Pavel Flere je pripravil tri ocene slovenskih knjig. Prva je bila Frana Milčinskega Ptički brez gnezda in jo kot vzgojno knjigo oceni kot »prvovrstno«. Prikazuje namreč trojno vrsto napačne vzgoje, namen pa je prikazati vzgojno zahtevo: »Vzgajaj z ljubeznijo!« Ocenil je tudi brošuro Demokratizem in ženstvo, ki jo je napisala učiteljica, časnikarka in urednica Alojzija Štebi, izdala pa Slovenska socialna matica. V njej piše o poslanstvu ženske v družbi, ki si mora v demokratični družbi pridobiti državljske pravice, o njenem šolanju in vzgoji. Ocenjevalec brošurico priporoča v razmišljanje in na koncu poudari, da je najpomembnejša vloga ženske materinstvo.

Od publikacij Slovenske Matice za leto 1914 je Flere omenil dve, in sicer Etbina Kristana Pertinčarjevo pomlajenje in Zofke Kveder Demetrović Njeno trpljenje. Prvo samo omenja in prepušča oceno leposlovnim in književnim listom, o drugi pa razpravlja s stališča vzgoje. Menil je, da je junakinja knjige preveč pasivna v odnosu do moža, še bolj pa pri vzgoji sina, ki po očetu podeduje slabe lastnosti.

Ivan Šega je ocenil knjigo dr. Alojza Zalokarja O ljudskem zdravju, ki je izšla pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani. Zanj meni, da je »program prerojenega in prenovljenega slovenskega naroda«. V uvodu knjige je vodilna misel, da mora biti »ker smo majhen narod, vsak poedinec fizično popolnoma zdrav«. Knjiga piše o plodnosti v Sloveniji, padanju števila rojstev, umrljivosti dojenčkov, spolnih boleznih ter o vplivih svetovne vojne. Rešitev bi bila večje število zdravnikov. Na koncu ocenjevalec doda, da ta knjiga »kriči po državni samostojnosti našega

naroda«, čeprav pisatelj tega z besedo ne omenja. Ocenjevalec nadalje omenja tudi publikacije Matice Hrvatske za leto 1916, in sicer: Dante Aligheri: Božanstvena komedija. 3. del, dr. Oton Kučera: Gibanja i sile, Vjekoslav Klaić: Život i djela Pavla Rittera Vitezovića, Vladimir Nazor: Stoimena. Priče in Marin Bego: Novele. Na koncu meni, da nam je že prešlo v kri zedinjenje vseh Jugoslovanov in zato moramo poseči po literaturi Srbov in Hrvatov in si obogatiti duševno obzorje ter naučiti njihov jezik.

Pavel Flere je ocenil knjigo Antona Hergeta *Die wichtigsten Strömungen in pädag. Leben der Gegenwart*. Prvič je prvi del te knjige izšel leta 1914, zdaj pa njena pomnožena izdaja. Knjiga seznanja z novostmi na področju šolstva, saj tokrat obravnava delovno, umetniško, državljansko vzgojo in moralno pedagogiko ter pri vsaki od teh struj prikaže njen zgodovinski razvoj, poudarja njene značilnosti ter navaja njene zastopnike. Njihove slike so na koncu knjige.

B) Književne novosti

Poglavje B v tej rubriki ima naslov Književne novosti. Avtorji poročil niso navedeni, a verjetno je večino pripravil Pavel Flere.

Zgodovinsko društvo v Mariboru je vabilo na naročilo knjige dr. Karla Štreklja *Historična slovnica slovenskega jezika*. Društvo samo nima dovolj denarja za izdajo, zato se obrača na podpornike in prijatelje. Uredništvo revije je knjigo priporočilo vsem ljubiteljem slovenskega jezika. Priporočalo je tudi knjižici: že zgoraj omenjeno *O ljudskem zdravju* dr. Alojza Zalokarja in dr. Antona Breclja *Jetiki-boj!*, ki sta namenjeni »poljudnemu izobraževanju«.

Omenjena je bila tudi knjiga *Narodne vezenine* na Kranjskem, ki je zbral licejski učitelj Albert Sič. Vsebuje zbirko narodnih ornamentov, ki bodo izšli v štirih knjigah. Prva, ki je izšla takrat, vsebuje gorenjske. Uredništvo je menilo, da so šole prve poklicane, da ožive »narodno vezno umetnost« in da bodo to z veseljem storile naše učiteljice ročnih del.

Društvo Dobrodelnost je izdajalo knjižnico s tem imenom in omenjene so bile št. od 8 do 10, ki so vsebovale Poročilo o dobrodelnem shodu 27. septembra 1917. Avtorji člankov so bili: dr. Fran Jež, dr. Anton Zdešar, Fran Milčinski, Anton Mrkun, Ivan Šubic in dr. Fran Pavletič. Omenjeni sta tudi dve hrvaški knjigi. Prvo je napisal in založil pedagog Davorin Trstenjak *Prirodopis u narodnoj školi*, ki je posvečena spominu Jana Amosa Komenskega ob 325. obletnici njegovega rojstva. Druga je izšla v zbirki *Popularne biblioteke* in v njej francoski astronom Nikolas Camille Flammarion slika prihodnjo Propast svijeta. Okvir zgodbe je dogodek v 25. stoletju, ko se srečata komet in zemlja.

C) Časopisni vpogled

Poglavje C v tej rubriki je bilo Časopisni vpogled. V njej sta bili dve poročili o slovenski reviji *Demokracija* in o Hrvatski njivi in Napredku. O *Demokraciji* sta pisala Fran Erjavec in Pavel Flere. Prvi je pisal o njeni prvi dvojni številki. V uvodu je opisal njen nastanek, ko je mlada socialistična mladina ustanovila Slovensko socialno matico, ki je nato začela izdajati svojo revijo. Priznala je majniško de-

klaracijo, se zavzemala za samoodločbo narodov in nacionalno državo. Namen revije je bil obravnavati aktualne kulturne, politične in gospodarske probleme, prinašala pa je tudi reden pedagoški in šolsko politični pregled, zato jo Erjavec učiteljstvu priporoča.

Pavel Flere je pisal o zadnji številki letnika, v kateri so bile št. 8 do 10. Opozoril je zlasti na članka dr. Alojzija Zalokarja Zdravstveni preporod in svojega Naše šolstvo po vojni. Žal pa je pri nekaterih člankih posegla cenzura in jih »močno pobelila«. Povsem je bil zasežen članek Albina Prepeluha – Abditusa Daj nam naš vsakdanji kruh.

O 25. številki tednika Hrvatska njiva je naveden le pregled vsebine, zato pa je o Napredku obširno pisal Ivan Šega. List je izhajal že 58 let, urejal ga je Stjepan Basariček s souredniki: Josip Skavić, Davorin Trstenjak in Anton Tunkl. Posebej je priporočal članek dr. Franja Higija Mandića, ki je pisal o oceni inteligence otrok in zaključil, da se natančne stopnje inteligence pri posameznih učencih ne da izmeriti, kajti pri tem niso pomembni izpiti, ampak njegovo življenje. Omenil je tudi članek Milana Ševića o avtoriteti pri vzgoji, se dalje pomudil pri članku Ivana Martinovića, ki je objavil navodilo za pouk v nemščini. Leta 1850 ga je namreč objavil Nikola Hadžić, ravnatelj in okrajni šolski nadzornik v slavonsko-sremski Krajini. V delu se zavzema za to, da se dober uspeh pri pouku nemščine lahko doseže le, če se poučuje na podlagi materinščine. V oddelku Praktična pedagogija in Manji članci i bilješke je opozoril na članke, ki jih je pisal slovenski rojak Davorin Trstenjak. V rubriki Književna smotra je pogršel kakšno slovensko publikacijo. Na koncu je zapisal, da je tudi Kr. zem. vlada, odio za bogoštovje i nastavu s posebno okrožnico 20. septembra 1917 toplo priporočila Napredak, ker služi dobro učiteljstvu in šolstvu. In konča: In pri nas? – Naša revija Popotnik?

Razgled

A) Kultura

Peta rubrika Razgled je imela tri dele A) Kultura, B) Šolstvo in C) To in ono. V prvi sta bila objavljena dva sestavka. Fran Erjavec je v prispevku Ljudski pedagog pisal o knjigi, ki je izšla spomladi 1918 in jo je napisal Albin Prepeluh s psevdonimom Abditus. Naslov ji je bilo Problemi malega naroda, izdala in založila jo je Slovenska socialna matica kot prvi zvezek svoje Knjižnice socialnih in političnih spisov. Erjavec v prispevku ne omenja njegovega pravega imena, je pa po njegovem eden najboljših publicistov. Albin Prepeluh je bil po vojni komisar pri poverjeništvu za socialno skrbstvo. V knjižici je prikazal razvoj slovenskega naroda, vzroke njegovega beraštva in načrtoval smer, po kateri bi morali kreniti k lepši prihodnosti. Opisal je mladega učitelja, ki so ga ugonobile politične stranke, da je pristal duševno in gmotno na tleh. Vendar avtor knjige veruje, da se bo tudi učiteljski stan prebudil in postal resnični vzgojitelj naroda. Erjavec se na koncu vpraša, ali bo slovenski učitelj pripravljen na ta dan, ko ga bo narod poklical na delo.

Obsežen sestavek Naše kulturne organizacije je napisal takrat 21-letni študent Janez Sever. Po diplomi je služboval na realni gimnaziji v Murski Soboti, na

škofijski gimnaziji v Šentvidu pri Ljubljani in na učiteljišču uršulink v Škofji Loki. Učil je slovenščino in latinščino.

Zapisal je, da so se po končani vojni spet prebudile naše stare kulturne organizacije in nastale nove. Najpomembnejši sta Slovenska matica in Družba sv. Mohorja. Prva je namenjena inteligenci, druga preprostemu ljudstvu. Od novejših je omenil Tiskovno zadrugo, ki jo je ustanovila mlada liberalna inteligenca. Prevezla je Ljubljanski zvon in si zadala nalogo izdajati slovenske klasike in izvirna dela modernih pisateljev. Dr. Krek in somišljeniki so ustanovili Novo založbo, ki je že izdala tri knjige. Socialni demokrati so ustanovili Slovensko socialno matico, ki izdaja revijo Demokracija in bo izdajala tudi politično-znanstveno literaturo. Od starejših je omenil Leonovo družbo, ki izdaja revijo Čas in nekaj znanstvenih del. Med manjšimi je omenil Glasbeno matico, Muzejsko društvo in Zgodovinsko društvo v Mariboru. Posebej je pohvalil delo Slovenske šolske matice, ki je v nekaj letih izdala številne pedagoške knjige, čeprav se je zadnja leta nekoliko upočasnila. Predlagal je, da se njen odbor dopolni z mladimi, agilnimi učitelji. V splošnem pa bi Slovenci potrebovali nekaj akademij, kjer bi se sestajali naši kulturni delavci, znanstveniki in zastopniki kulturnih organizacij in se na skupnih zborovanjih posvetovali in obravnavali aktualna kulturna vprašanja. Prispevek konča tako: »Mi Slovenci ne moremo braniti svoje eksistence z lastnimi kanoni in bajoneti, braniti moremo edino le z lastno in globoko kulturo in ta mora in bo premagala končno vsako brutalno silo.«

B) Šolstvo

Druga skupina Šolstvo je obsegala krajše novice o šolstvu. Zbrala in uredila sta jih Pavel Flere in Ivan Šega. O šolah na Slovenskem so bili trije prispevki. Po slovenskem dnevnem tisku so bili zbrani Podatki o šolskem letu 1917/18 iz letnih poročil srednješolskih zavodov na Slovenskem. V njih so statistični podatki o številu učencev, njihovem uspehu. Omenjene so šole v Ljubljani, Šentvidu, Novem mestu, Celju, Gorici, Idriji, Trstu in Celovcu.

Naslednja dva kratka prispevka sta o 30. obletnici obstoja državne obrtne šole v Ljubljani in o prvi slovenski meščanski šoli na Štajerskem, ki jo bodo odprli v šolskem letu 1918/19 v Žalcu. Bo sicer deška, a deklice bodo lahko hospitantke.

Tudi v Državni navtični šoli v Trstu se bo pričel pouk v šolskem letu 1918/19. Učni jezik bo nemški. Za Jugoslovane je vlada poskrbela toliko, da je na navtični šoli v Kotorju uvedla hrvaščino kot učni jezik.

Novice s Hrvaške so bile, da so sklenile slušateljice zagrebškega vseučilišča uvesti tečaje za nepismene, da bo v Zadru odprta državna ženska realna gimnazija in da je Društvo srednješolskih profesorjev in učiteljev v Dalmaciji sklenilo prositi šolske oblasti, da poleg srbohrvaške učijo na dalmatinskih srednjih šolah tudi slovensko književnost.

Iz Srbije sta dve novici. Prva, da bodo odprte realne gimnazije v Kragujevcu, Kruševcu, Šabcu, Valjevu in Užicu. Učni jezik bo srbski, obvezna bosta nemščina in madžarščina. Vodstvo srednjega šolstva ima stotnik Osetty, ki je ravnatelj gimnazije v Budimpešti.

Druga je, da je članek iz Popotnika 1917, Šolstvo v Srbiji, v hrvaščini objavil Hrvatski učiteljski dom s pripombo, da je bralcem treba predstaviti razvoj srbskega šolstva pred vojno.

Iz Avstrije sta dve novici. Prva je Podržavljenje avstrijskih okrajnih šolskih nadzornikov. Ti naj bodo poleg ljudsko- in meščanskošolskih učiteljev lahko tudi iz učiteljišč in srednjih šol. Druga pa je Preuredba učiteljske izobrazbe. Avstrijski državni zbor je dobil dva načrta, enega od učnega ministrstva, drugega od Državnega društva avstrijskih učiteljskih izobraževalcev. Flere pa je ob tem menil, da je treba nujno reformirati vse šolstvo in napovedal svoj članek o teh načrtih.

S Češke sta dve novici. Leta 1910 je mlada češka stranka ustanovila Češko učilnico za politične znanosti, ki se bo zdaj preuredila v politično šolo po zgledu Politične šole v Parizu.

Opisan je tudi statut šole pri dekliškem liceju v Pragi z naslovom: Ženská ryšší škola pro sociální péči. Komentar Flereta je, da take šole odpirajo nove poti do novih ženskih poklicev, ki so za ženske najnaravnejši.

O šoli za ženske je objavljeno tudi poročilo iz Prusije. Tam so leta 1917 ustanovili eno- in dveletno šolo, ki ne daje strokovne, ampak le splošno izobrazbo. Navaja učne predmete.

Pod naslovom Priporočljiva naredba je Ivan Šega zapisal, da je v Badnu sprejeta določba, da učencem, ki so imeli v 4. razredu osnovne šole dober uspeh, ni treba delati sprejemnega izpita za srednje šole.

Šega je zapisal tudi, da ima Ogrska učiteljska zveza 144 podružnic s 25.000 člani. Pod naslovom: Poljski učitelji »eliminirajo« pouk v nemščini, je zapisal, da so učitelji v Krakovu sklenili, da prenehajo poučevati nemščino, ki je bila obvezna v 3. in 4. razredu ljudskih šol. Poročilo konča: »Tudi demonstracija! In pri nas?...«

Šega je pisal tudi o šoli za nadarjene učence v Berlinu, ki bo ustanovljena s šolskim letom 1918/19. Ljudski šoli s sedmimi razredi bodo dodali realno gimnazijo, kjer bodo v šestem letu dosegli zrelostni izpit. Namenjena bo predvsem nadarjenim učencem. Prav tako bodo uvedli skrajšano realko, kjer bo pouk trajal tri leta, po kateri se bodo učenci lahko zaposlili v trgovini in obrti.

Flere je opisal še šoli v Zürichu in na Danskem. V prvi se pouk začne s šestim letom, obsega šest let osnovne šole, nato pa lahko učenec izbere med dveletno, triletno nadaljevalno šolo ali gimnazijo in realko. Na Danskem pouk začenjajo s sedmim letom, osnovna šola je štirirazredna, nadaljevalna je triletna, srednja pa štiriletna. Nato lahko prestopijo v realni razred ali triletno gimnazijo.

C) To in ono

Oddelek C rubrike Razgled je imel naslov To in ono in obsegal 28 krajših prispevkov, večinoma povzetih iz časopisja. Flere je posebej podpisal tri prispevke. Prvi ima naslov: Preustrojitev našega šolstva. Slovenski učitelji ljudskih šol so poslali Narodni vladi SHS spomenico, v kateri soglašajo z izvedbo ankete o načrtu reforme šolstva, imajo pa pripombo. Ta je bila, da je treba notranje reforme učiteljstva, ki naj mu bo njegova služba »prva in edina služba narodu, služba, ki jej mora posvečati vse svoje sile«. Le taka notranja reforma lahko jamči uspešno učiteljsko delo v reformirani šoli.

V drugem sestavku Flere piše o čitankah. Za višjo stopnjo ljudske šole jih ne bi pogrešal. Zanje bi bil periodični mladinski list, dokler ga nimamo, pa morajo biti čitanke. Iz teh je treba takoj predelati zgodovinsko učno snov, še bolj pa duh. V čitankah ne sme vladati duh, ki potvarja mišljenje. Zgodovinsko spoznanje mora biti нравno spoznanje, ker lahko le tako služi socialni pravičnosti in etičnemu nazoru v narodu.

V tretjem prispevku Dve priči je omenil članek dr. Pavla Strmška v Nastavnem vjesniku. Napisal je, da je pred desetimi leti Josip Kožuh izdal knjigo Navodilo h kartografičnim osnovam in da se v vseh teh letih ni prodal en izvod na leto. Prav tako je pred desetimi leti izšla brošura dr. Dragotina Lončarja O šolski reformi in do sedaj so prodali deset izvodov. Flere se strinja z mislijo dr. Strmška, da »moramo imenovati brezbriznost, s katero je šla javnost preko teh knjig, naravnost naroden škandal«.

Precej novic je bilo iz Nemčije. Prvi je prispevek Telesna vzgoja v Nemčiji. Pojavilo se je gibanje za uvedbo obvezne telesne vzgoje mladine do dvajsetega leta starosti. Zato naj bi pripravili pri šolah igrišča, na katerih bi se izvajale posamezne gimnastične vaje, teki in skoki. Poleg obveznih dveh ali treh ur za telovadbo naj bo en popoldan rezerviran za igre in izlete.

V drugem prispevku Igrališki zakon v Nemčiji je načrt, ki ga je sestavil nemški državni odsek za telesne vaje. Za ureditev telovadnic, igrišč in drugih športnih prostorov naj državni urad prispeva deset milijonov mark letno, prav enako pa tudi deželne vlade in občine. Opisan je tudi obseg takih igrišč. Na koncu prispevka je dodatek: »Če bo sprejet ta zakon v Nemčiji, smemo tudi pri nas kedaj upati na kaj podobnega.«

V sestavku Kino in šolska mladina so statistični podatki, ki so jih v Bernu zbrali učitelji. V njih je viden slab vzgojni vpliv kino predstav na mladino.

V Dresdnu je učiteljsko društvo ustanovilo Domožnanstveni šolski muzej, ki je obravnaval dolino ob Labi od Pirne do Meissna po pokrajinskih in gospodarskih skupinah. Vsako okrožje je označeno in združuje geološke, meteorološke, zoološke, botanične, prazgodovinske, zgodovinske in zemljepisne razmere. Muzej se stalno dopolnjuje. Opomba pisca poročila je, da bi bili taki »domožnanstveni šolski muzeji prav koristna naprava po vseh krajih«.

V Franciji pa so nameravali kot posledico vojne ustanoviti »prisilno nadaljevalno šolo in prisilno mladinsko skrbstvo« za oba spola. Prva naj bi trajala za dečke do 17., za deklice do 16., druga pa za dečke do 20., za deklice do 18. leta. Šole naj uredijo in nadzorujejo pod predsedstvom ministrstva za pouk okrajni, okrožni in glavni odbori. Pouk naj obsega 50 ur za splošno, 150 ur za strokovno izobrazbo in 100 ur za telovadbo.

V Združenih državah Amerike se je pričelo zelo intenzivno gibanje za otroško varstvo. Na posebni konferenci v Washingtonu so odposlanci raznih držav poročali o delu na tem področju in snovali načrt za naprej. Ta naj bi obsegal natančen popis vseh novorojencev in razmer, v katerih živijo, da bi potem lahko ukrepali.

Skrbstvo vojnih sirot v Italiji je prevzela država in sprejela zanj poseben zakon. Notranji minister o tem vsako leto poroča parlamentu, izvršujejo ga naci-

onalni komite v Rimu in provincialni komiteji. Oboji nadzirajo javne ustanove, društva, zavode in posameznike, ki se ukvarjajo s skrbstvom otrok in jih v delovanju podpirajo. Podporo pa ne dobe le mladoletni, ampak tudi polnoletni, ki so v vojni izgubili starše.

Švica si je prizadevala »Za omejitev slovstvene plaže« in izdala zakonski načrt v zvezi s tem. Z globo od dvajset do deset tisoč frankov bo kaznovan, kdor bo tako plažo prodajal ali priporočal, kdor se ne bo prepričal, kakšno blago prodaja, in kdor ne bo odgovoril na vprašanja trgovcev o tem. Denar od teh kazni bo oblast namenila javnim in zasebnim organizacijam mladinskega skrbstva.

V Lausanni je Švica ustanovila poseben zavod za »Zračno zdravljenje jetičnih otrok«. Dopoldne imajo šolski pouk, popoldne pa gimnastične in dihalne vaje ter igre. Zdravniki določijo za vsakega zdravniško zdravljenje.

Omenjena sta dva pedagoga. Stjepan Basariček je umrl tega leta v Zagrebu. Bil je avtor številnih pedagoških del, ustanovitelj Hrvatskega pedagoško-književnega zbora, urednik Napretka in predsednik Zveze hrvatskih učiteljskih društev.

Šestdeseto obletnico rojstva je tega leta praznoval češki pedagog dr. František Krejčí. O njem je Flere objavil več člankov iz čeških časopisov, in sicer: o njegovem šolsko-vzgojnem nazoru, Krejčí kot akademski učitelj, kot psiholog, kot sociolog in njegov pogled na verstvo in moralo.

Sledijo odlomki iz pedagoških listov. Objavljen je odlomek iz članka Paula Natorpa o snovi v zgodovinskem pouku. Avtor meni, da mora ta pouk podajati osnovne pojme sociologije ter pojme s področja gospodarstva in prava. V središču tega pouka pa mora biti zgodovina lastnega naroda.

O podedovanosti in vzgoji je pisal Friedrich Wilhelm Foerster. Vzgoja mora poiskati iz danih lastnosti pozitivno, zdravo in socialno ter izigravati antisocialno in nezdravo.

Dr. Lorenz V. Stein je o pravem poklicu učitelja zapisal, da ni njegova naloga samo, da uči po učnem načrtu, ampak da skuša zbuditi v učencih »zanimanje za stroko samo in spoznanje za višje in plemenitejše v življenju«.

O učiteljevi osebnosti in umetniški vzgoji je pisal Johann Kirste. Napisal je, da mora učitelj otrokom govoriti iz lastne izkušnje, pa bo opazil, s kakšnim zanimanjem ga poslušajo. V umetnosti namreč stopa pred otroka vedno »kos osebnosti in na tem kosu se vžigajo iskre otroškega duha k svetlejšemu in gorkejšemu plamenu«.

Anton Herget pa je pisal o »učnih izletih«. Učitelj mora prej sam obhoditi kraje, kamor bo peljal otroke, in določiti, kaj bodo opazovali. Primerna priprava na izlet se mora pričeti že v šoli, kjer mora učitelj povedati otrokom o kraju izleta in o tem, kaj naj tam opazujejo. S seboj morajo vzeti risbe in beležnice. Izleti se ne morajo nadomestiti s potovanjem po zemljevidu.

V tem letu je prva svetovna vojna še vedno potekala in nekaj sestavkov jo še omenja. Flere jo v svojem članku Oblastvena ureditev socialnega skrbstva omenja pri ustanovitvi ministrstva za socialno skrbstvo, ki je imelo nalogo skrbeti za žrtve vojne in vojne sirote. Za članek je dobil podatke v časopisu Zeitschrift für

Kinderschutz und Jugendfürsorge in knjižici Die Sorge um das kommende Geschlecht in Jugend- und Kriegerwaisenfürsorge, ki ju je izdal vojni pomožni urad.

V članku Ivana Šege o poslovnih sestavkih na osnovnih šolah je vojna večkrat omenjena. Že v uvodu meni, da nam je sedanja vojna odprla spoznanje, da je treba v šoli učiti za življenje. Dopisnice in pisma, ki so bila napisana vojakom na fronti in ujetništvu, ter njihovi odgovori so bili trdna vez med njimi. Zato bi moral vsak znati sestaviti pismo in tega bi se moral naučiti že v osnovni šoli.

Poseben članek o knjigi Henryja Barbussa Ogenj, ki ji je dal podnaslov Knjiga o vojni, ima izrazito protivojno tematiko.

Fran Erjavec je napisal oceno knjige Albina Prepeluha Problemi malega naroda, ko se je vojna končala in v uvodu zapisal: »Letošnjo pomlad, ko je grozil divjajoči nemški meč brezobzirno narekovati usodo celemu človeštvu, je izšla v Ljubljani drobna knjižica, ki je v dneh najstrašnejše negotovosti zaupljivo kazala realno pot v lepšo in boljšo bodočnost našega izkrvavelega naroda.«

V poročilu o knjigi dr. Alojza Zalokarja O ljudskem zdravju Ivan Šega posebej poudarja, da je avtor v njej opisal škodo, ki jo je slovenski narod utrpel med vojno: veliko število mrtvih, invalidov in sirot.

Med krajšimi novicami je omenjeno, da bodo v Franciji kot posledico vojne ustanovili »prisilno nadaljevalno šolo in prisilno mladinsko skrbstvo«. V Italiji pa je skrb za vojne sirote prevzela država in nadzira vse ustanove, društva in zavode, ki se ukvarjajo s skrbstvom otrok in jih podpira.

Prvega decembra 1918 je bila ustanovljena država Srbov, Hrvatov in Slovencev, zato je lahko šele v zadnji številki odhajajoči urednik Mihael Nerat zapisal, naj se list še naprej razvija v prid šolstva mlade Jugoslavije.

Obsežen Fleretov članek o načrtu spremembe učiteljske izobrazbe je pač še vedno avstrijski, je pa v zadnji številki revije že pisal o »preustrojitvi« našega šolstva in omenil spomenico, ki so jo poslali slovenski učitelji ljudskih šol Narodni vladi SHS.

Največ prispevkov je napisal novi urednik Popotnika Pavel Flere, sodelovali pa so še številni znani slovenski učitelji in učiteljice in profesorji.

Obravnavani so posamezni predmeti v ljudski šoli v daljših ali krajših sestavkih, tako spisje in v zvezi z njim poslovno spisje, pravopis, umetniška vzgoja, nazorni pouk, zemljepis, zgodovina, geometrijsko oblikoslovje in kmetijstvo.

O učencih so članki o zaostalih in ravnanju z njimi, o vzgoji in dednosti in šolskih izletih. Krajši prispevki so o učiteljevi osebnosti in njegovem poklicu.

Obravnavani so nekateri pedagogi, predvsem Nemca Paul Natorp in Oskar Seining, Čeh dr. František Krejčí in Hrvat Stjepan Basariček. Jan Amos Komensky je predstavljen v svojem delu Orbis pictus v prevodu o. Hipolita.

Številne so novice o šolstvu. Za Ljubljano je notica ob 30. obletnici državnega obrtnega šolstva, v Žalcu pa omenjena prva meščanska šola na Štajerskem. Sledijo daljši ali krajši prispevki o šolstvu v Avstriji, Angliji, Bolgariji, Češki, Poljski, Hrvaški in Dalmaciji, Srbiji, Ogrski, Nemčiji in Prusiji, Franciji, Italiji, Danski, Trstu in Združenih državah Amerike. Posebej zanimivi so prispevki, v katerih avtorji primerjajo razmere v tujini z domačimi.

Povzetek

Popotnik, pedagoški in znanstven list, je leta 1918 izšel že devetintridesetič. Uredila sta ga učitelja Mihael Nerat in Pavel Flere. Prvi se je s tem letnikom poslovil po 35 letih in predal uredništvo Fleretu, ki ga je na to mesto postavila tudi takratna slovenska učiteljska organizacija Zaveza, ki je bila lastnica in založnica lista.

Pavel Flere je avtor številnih razprav, ocen in krajših prispevkov o šolstvu. Objavljal jih je pod svojim imenom in pod psevdonimi. Poleg njega so v tem letniku sodelovali učitelji, ki so napisali že več člankov v naših pedagoških listih: Fran Erjavec, Ivan Šega, Fran Kocbek, učiteljici Marija Kmet in Regina Gobec ter profesorja dr. Ivan Lah in dr. Simon Dolar.

Letnik 1918 je vseboval različna področja. Precej člankov in krajših poročil je obravnavalo socialno skrbstvo, reformo učiteljskega izobraževanja in metodiko posameznih učnih predmetov. Predstavljeni so bili nekateri tuji pedagogi in šolstvo, šolske novice pri nas in v tujini, predstavljene nove knjige in revije ter slovenski pregovori in reki. Nadaljevala se je razprava o patru Hipolitu in njegovem prevodu knjige Jana Amosa Komenskega *Orbis pictus*.

Viri in literatura

Popotnik. Pedagoški in znanstven list. Letnik 39. V Ljubljani, 1918.
Učiteljski tovariš 58, 1918, 27. 12., str. 7.